

«Сейфуллин оқулары – 18: « Жастар және ғылым – болашаққа көзқарас» халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения – 18: « Молодежь и наука – взгляд в будущее» - 2022.- Т.ІІ, Ч.ІІ. – Б.66-68

ҚАЗІРГІ ЖАСТАР, ОЛАРДЫҢ СӨЙЛЕСУ МӘДЕНИЕТТІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Болатханова А., 1 курс

С. Сейфуллин атындғы Қазақ агротехникалық университеті, Нұр-Сұлтан қаласы

Адамдармен қарым-қатынас - бұл адам өмірінің негізі. Адам - басқалармен әлеуметтік өзара әрекеттесуді қажет ететін әлеуметтік болмыс. Жылдар өте келе жаңасөздер пайда болады, терминдер ғылыми және ауызша. Сондықтан, бүгін біз жастардың ауызекі сөйлеу ерекшеліктерін қарастырамыз.

Сіз жасөспірімдермен қаншалықты жиісөйлесесіз және кейбір терминдердің мағынасын түсінбейсіз бе? 18 жастағы жасөспірім ретінде мен өзім жастар сленгін қолданамын және аға буын біздің қарым-қатынасымызды әрқашан түсіне алмайтынын жиі байқаймын.

«Жаргон» қайдан пайда болады және жастар бұл жаңалықтарды күнделікті өмірде неге қолданады?

Алдымен жастар сленгінің не екенін қарастырайық.

Жастар сленгі - қазіргі лингвистикадағы ең ашық және мобильді жүйелердің бірі және тілдің ерекше формасы болып саналады. Жастар сленгі-бұл көптеген адамдардың жасына байланысты қарым-қатынас құралы. Жастар сленгінің тасымалдаушылары, әдетте, 12-30 жастағы адамдар.

Жастар сленгі бірқатар функцияларды орындайды. Оның көмегімен жастар «өздерін»

«бөтен адамдардан» ажыратады; өзін аға буынға және қоғамның ресми институттарына қарсы қояды; әзіл мен шығармашылықта өзін-өзі көрсетеді; әдеби тілде тиістісөздер жоқұғымдарды білдіреді [1, 5].

Тұрақты кәсіби жаргондардан айырмашылығы, жастар жаргоны тез өзгереді. Бұл, мүмкін, тілдің ең мобильді бөлігі. Неологизмдер үнемі пайда болады, ал бұрынғы сөздерсәннен шығып, бірнеше жылдан кейін «старперді» - өткен ұрпақтың өкілін дәл анықтауға мүмкіндік береді.

Кейде жаңа терминдерге қол жеткізу оңай емес, ал біреу үшін бұл мүмкін емес, өйткені жастар ұйықтамайды, дамиды және онымен сөйлесу. Жаргондардан басқа, жасөспірімдер белгілі бірсөз тіркестерін қысқартуды немесе «жеңілдетуді» ұнатады. Бұл тізім күн сайын өсіп келеді, ал жастарсол сағатта ұстап алады.

Сленг үнемі дамып, өзгеріп отырады, бірақ оны қалыптастырудың

белгіленген тәсілдері бар:

- * Басқа елдерден сөздерді қарызға алу(мысал: сұрау(сұрау) – Асқат, go (бару) – go (серуендеуге немесе басқа жерге барыңыз))
- * Аффикация - яғни аффикстерді сөздің түбіріне немесе негізіне қосу.
- * Мысалы: «мұғалім» - «мұғалім», «днюшка» - «туған күн», «Аға» - «аға». Сонымен қатар, - ОЖ («видос» - «бейне»),- ак (депрессия – депрессия) және т. б. сияқты жұрнақтарбар.
- * Полисемия - полисемия, көп мағыналы, яғни сөздің мағынасымен өзара байланыстыекі немесе одан да көп мағыналары бар: шарлау:
- * 1)бір нәрсені іздегенде, 2) жаргон. «бір нәрсені түсіну» [2, 15];
- * Метафорика - сөздердің стандартты мағынасы басқаша болған кезде: қайнатылған-түсінбеушілік сезімі, жеңіл соққы
- * Сөз тіркестерінен қысқартулардың ішінара немесе толық қалыптасуы.
- * Күлкілістенд: безбабье – ақшаның жетіспеушілігі («әжеден» – ақша).

Сленгтің қалай қалыптасатынын түсіну қиын, ол эмоционалды субтекстер мен өрнектерге толы. 1992 жылы «Шатыр кетті» деген жаргон пайда болды, оны бұған дейін ешкім түсіне алмады. Осы ашылудан кейін ол орыс тілінің сөйлеу түріне жатқызылды. Бүгінгі күніосы өрнектен басқасленгтер мен метафоралық бұрылыстар пайда болады. Мысалы, айна арқылы ойлау - адам өзінің мінез - құлқын тек айналасындағы адамдарға ғана емес, сонымен қатар қоршаған жағдайларға, сыртқы факторларға қарап, оларды дұрыс түсінеді; сөйлем-мейрамхана шоты және т.б.

Сленгтің шекарасы жоқ, сондықтан оны толығымен зерттеу қиын және оны тек шартты түрде жасауға болады. Бірақ сленг тез таралады, ірі қалалардың орталығынан бастап, ауылдар мен аз танымал тұрғындарға дейін.

Сленг тілдің «ластаушысы» емес, ол лингвистика тақырыбында өте қызықты. Оған бағынатын барлық процестер стандартты сөйлеуге қарағанда тезірек жүреді, сөйлеудің бұл түрі нормаға ие емес және оқуға қол жетімді.

Сонымен қатар, жаргонды қолдана отырып, адам айтылғанның мағынасын мұндай сөйлеуді түсінбейтін адамнан жасыра алады. Кейде бұл күлкілі түрде жасалады, ал әзіл слингке тән, бірақ бұл туралы білмейтін адамдар үшін түсініксіз.

Сленг бірнеше себептерге байланысты тез дамиды. Олардың бірі: жастар өмірі тез және алдын-ала болжанбайды.

Жақында танымал болып келе жатқан компьютерлік ойындар саласында да өзгерістер болып жатыр, бұл жаңа сөздердің пайда болуына және қолданылуына әкелді.

Сленг әртүрлі және тұрақты емес болғандықтан, ол үнемі өзгеріп отырады. Жастардың өмірінде процестер жүреді, оның барысында кейбір сөздер өзгереді, ал басқалары оларды ауыстыруға келеді.

Адамның стандартты сөйлеуінде сөздер мен олардың мағыналары бірнеше онжылдықтардан кейін өзгеруі мүмкін, бірақ дамуы өте тез жүретін және әр бесжылдықта өзгертін жастар жаргоны жағдайында емес.

Бірақ тек 21 ғасырдың жастары жаргон тіркестерін қолдана ма? Жоқ!

Жастар социолектісінің сөздік қоры қалай толықтырылғандығы туралы идеялар тарихи дереккөздерді береді. Германияда XVIII-XIX ғасырлардан бері бурше жаргонының 25 сөздігі сақталған (сол кезде студенттер бурш деп аталған). Сонымен бірге, ол пайда болды әлі ерте. Алғашқы ескертулер XVI ғасырда кездеседі, ал «өз» тіліндесөйлейтін студенттік корпорациялар құрылған неміс университеттері XIV ғасырдан бастап пайда болды.

XIX ғасыр оқушыларының жаргоны мемуарларда, хаттарда және көркем әдебиетте сақталған. 1862-1863 жылдары Николай Помяловскийдің «Бурса очерктері» жарық көрді [3, 21].

Лолларды кейіпкерлері-семинария студенттері-ерекше тілде сөйлейді. Оған назар аудару үшін автор, өткен семинаристтің өзі, тіпті Бурсак сөздерін басқа шрифтпен ерекшелеген:

караған - көз, жою – ойып алу

Рождестволық бет, жару - ұру

стилонит - ұрлау және т.б. [4, 13].

Осылайша, біз сленг сөзінің мағынасын зерттедік, сөйлеу өзгерістерінің пайда болу себептерін қарастырдық. Сленгті қолдану жаңалық емес, керісінше ескірген, қалыптасқан қасиет деп есептелетінін көреміз. Кез келген адам «жаргон» пайдалана алады, ол жасына және уақытына қарамастан, барлығына қол жетімді, бірақ басқалар түсіне ме? Өйткені, сленгті қолдану – өскелең ұрпақтың құқығы

Пайдаланылған әдебиеттер

1 <https://moluch.ru/archive/146/41110/>

2 <https://anews.com/novosti/131249527-molodezhnyj-sleng-2021-chto-takoe-krash-krinzh-vpiska-i-padra-slovary.html> (1)

3 https://spravochnikvs.com/kul_tura_rechi_sovremennoj_molodezhi

4 http://www.ijscel.net/article_245436.html